

Kat. Komp.

43823

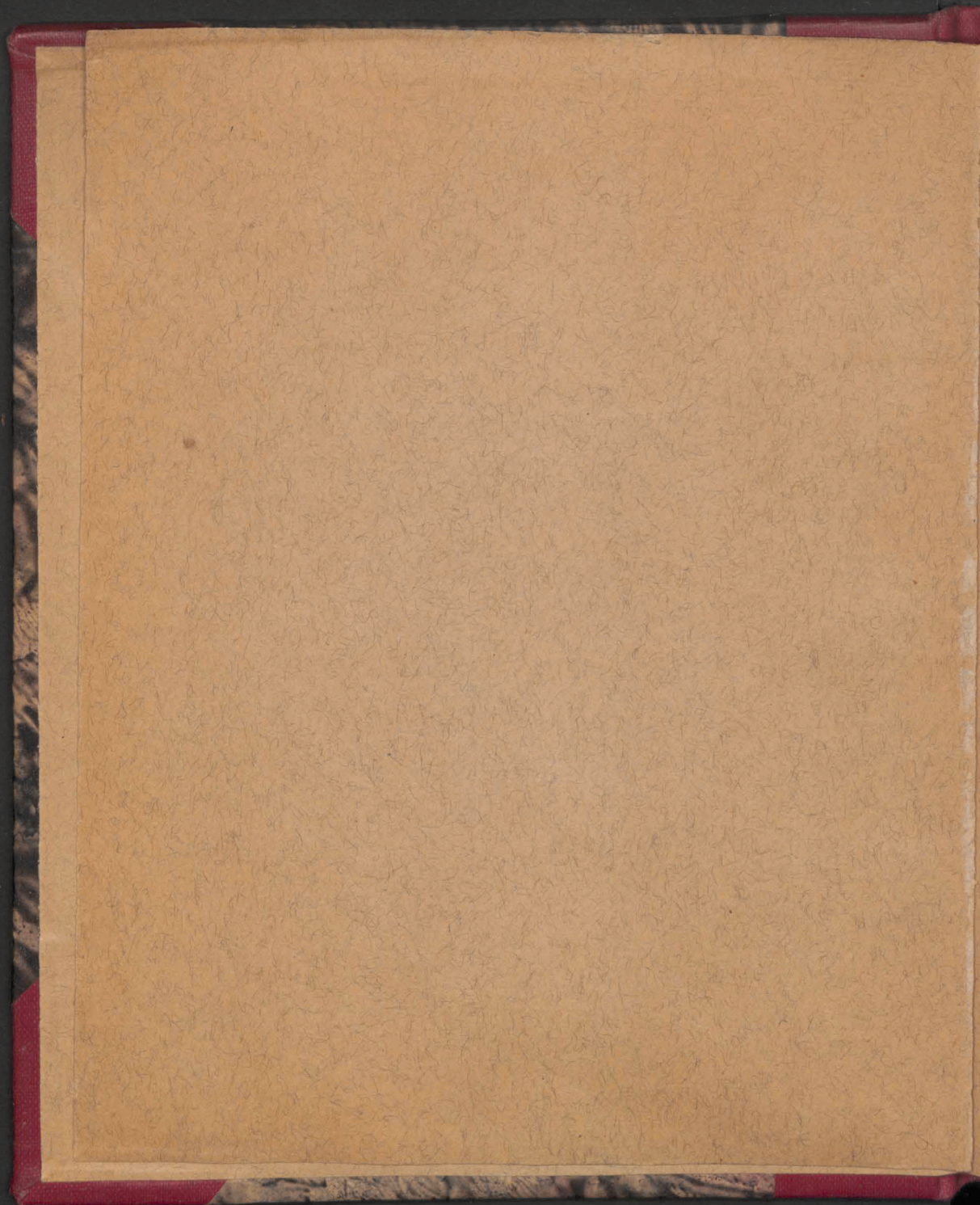
Mag. St. Dr.

43828

I

W. H. L. Jones

D W A
S E K R E T A

Doświadczone, y dziwnie skuteczne.

P I E R W S Z Y

Do uleczenia Ludzi, ná różne choroby
utyfkuiących.

D R U G I

Ná prezerwátywę bydła temi czásy gęsto w Polsce
odchodzącego,

Z

Języka Angielskiego, y Nie-
mieckiego

P R Z E T Ł U M A C Z O N E.

á

z prawdziwey ku Oyczyźnie y Ziomkom swoim miłości

K O M M U N I K O W A N E.

Roku 1747.

przez

J. Z. R. K.

Sinè fíctione didici, sinè invidia communico. Sapientia 7. V. 13.

43828 I

Zdanie o tym Lekarstwie y o Inwentorze iego, Biskupie Berkley (w Fizyce dziwnie biegłego) wypisane przez Autora Książek w Hadze, Fráncuskim Językiem co Miesiąc wychodzących y publikowanych pod Tytułem: *Fuornal Univerfel*, w Roku 1745; w Listopadzie, pagina 370.

CO Lekarze, y Aptekarze mają w mocy, y skutku, tylko do proporcji rzad-
cya ohydzał, y inwektywował na kosei y kosztow, ale że liczba takich lu-
dzi, nie jest przewyższająca, a do tego
te Recepty to wszyscy w państwie ponieważ każdy człowiek, a dopiero
ści ludzie, większa nie równie mają racy- Chreścianin za naysmierwszy, y nayspryn-
cya oddawał dzięki Bogu, y życliwie cypalniejszy cel y koniec akcyi swoich po-
czynić. apprekacye wstawionemu Jego czynić sobie powinien bliźnim swoim,
Autorowi. Malo na się przydadzą odtąd bydź pożytecznym; J. X. Berkley, nie sa-
wszelkie lekarstwa, y wszelkie Dyscyputow dzit za rzecz słuszną żeby tak mała y
Hipokratesa, y Galena preskrypcye, jeżeli miatka objekcya, miała go odstraszyć, od
ludzie tak będą uważni, y rostopni, że publikowania tak skutecznego, iako pro-
trzymać się będą szczególnie tey rece- stego lekarstwa, ktorego skutki nuy-
repty, którą im przepisałie uczony y mit- większego podziwienia godne, do
sierdny ten Biskup. To Remedium bestie- tych czas naszymu były tajemne He-
cznie nazwał się może powszechne y uni- misserowi. Godny Author, który nam
wersalne, nie tylko przeto że enoty iego zaleca używanie tego cudotworneho
zciągała się do wszelkich ludzi chorob y lekarstwa; y który go, z západtych
niemocy, ale też y z tey racyi, iż mat- Amerykańskich Antypodow; do naszej
rya z ktorey się czynić może, po całym przemość Europy, jest człowiek rzadkiej
znayduie się świecie. A do tego każdy godności, y niezkomparowanej nauki,
człowiek może go sam sobie preparować, który z nieporównanym o dobrá plemie-
y to z á tanie piemadze, y práwie za nic. nia ludzkiego pomnożenie staraniem, tá-
Práwda że z tey Jamey ostatniey konjy- czy wszelki dowcip y naukę, ktore, że o
deracyi, to Remedium utraci podobno dobro pospolite zarliwość czynią pożyte-
kredyt, u takich ludzi, ktorzy rzeczy nie estymują áni im żadney nie przypisują
czu,

3553.B.38/39

czną. Zawołany Fizyk; á co większa: ledwo rownego máiący Filozof. (dwoi-
kie talenta, ledwie gdzie razem złączo-
ne y zjednoczone:) zkonwinkowany wprzod
w sobie samym, o rzetelności y skutku
tego lekarstwa; przez poseńioną pomyśl-
nych experyencyi probę, w głębokiey nau-
ce natury, doszedł sposobu, którymby ex-
peryencye własne, mógł stosować, y po-
ciągnąć do Aforyzmow, które ie zupeł-
nie explikują y tłumaczą, y takim proce-
derem potráfił te experyencye, coráz in-
aczey wárywować, y w inszych okoliczno-
ściach probować, naitádując srodze rozsą-
dnie chorob wszelkich Analogia. Expe-
ryencya jest náylepszym lekarzem. To pra-
wda, ále nie každemu się dostało, tak po-
myślnie, iako J. X. Berkley rádźić się y
konsultować tego Professora, áni tak z
iego profitować lekcyi. Tak się rostopnie
y mądrze w tey mierze spráwił, ten uczo-
ny Biskup, że mu y te y następujące po-
mne wieki, wszelką winny wdzięczność,
ktorą nie tylko teraz, ale y nápotym wy-
znawał będą, z rekognicyą w rekompen-
sę za tego hojne starania y uczone trudy
y práce.

Jákoż czytaiąc Jęgo Księgę niemóžna
upatrywać bez podziwienią Jęgo głęboką
Teoryą, która fundując się meustannie
na experyencyi, tak náleżycie explikuietá-
cye, y consequencye, Œconomia anima-
lls; Analysis Chemiczną, ziół y drzew or-
ganizacya, naturá ich sokow, przymio-
ty solne, olejne, balsamizne, &c. &c.
Principia incontestabilia, y obserwácyę,
odmienności nie podlegające w nauce te-

karskiej, wszystko to pokazuje na oko, że
zbawienne skutki, które codziennie sprá-
wuje woda żywiczna w tyłu pacjentach y
w chorobach różnego Rodzaju, są spráwo-
wane przez przymioty solne, y olejne,
które się w żywicy znajdują. Lúbo re-
media zwykły bywać dla chorych tylko:
przecież miłosierdny y uczony ten Prátar;
rekomenduje używanie wody żywicznej,
tym náwet; ktorzy żadney w sobie nie czu-
ją choroby znaczeny y doświadczoney, al-
bowiem tá woda zbawienna, oprócz tego,
że ma moc uleczenia, wszelkiey choroby,
ieście do tego; dziwnie pomaga do konser-
wácyi zdrowia. Jest to doświadczone pra-
servativum ná infekcyę, zarazy, y zle pó-
wietrze, á nawet: że tak rzekę: y staro-
ści nieuleczoney pomaga, przeto: że krew
ożywia, y wigor mu przywróca; Co ów
Filozof dawny; po dachach y gankach
wótał wszystkim głosem, do swych Ziom-
kow: Pamiętáycie abyście dobrą Dzie-
ciom dawali edukacyą, to ja chciałbym
(mówi W. X. Berkley) z wysókiey ia-
kiey gory, głosem tubálnym wótał do
wszystkich ludzkiżyciacych, á mianowicie
do chorych y Pacjentow całego świata o-
krągu: Pijcie co żywo, pijcie wodę
żywiczną.

Nie tylko J. X. Berkley, tak bardzo
wychwala, to dziwne Specificum ná wia-
sney fundując się experyencyi: Anglia ca-
ła, Hibernia, Szkocya, Hollándya, y ca-
łe Niderlandy, w ktorych krajach woda
żywiczna, stala się modnym, y nawet
między Damami likworem, zgadzają się
z nim, w tych nie exagierowánym po-
chwá-

skwałaby jeżeli ta moda potrwa; iako się
dużo zabiera, to z czasem, w dyk edy-
gozdie Kawy, zbyteczne używanie, y te-
go z piekła rodem likworu, który nazy-
wają Jałowiczną wodą, (co Author
Hollender mowi: o tey Wodce, to ia
Polák bezpiecznie applicować mogą
zbytecznie używanej gorzałce) Tebo-
wiem dwojakie, corrosiva. Kawá y wod-
ka, dziwnie alteruujące zdrowie ludzkie,
iako codzienna użycy experyencya. Ná o-
statek uczony Author, Księgę swoją na
zey kończy obserwacyi, którą godną iest
wielkiej uwági, (zwiększa u Polaków:
ktorzy dla sąsiedztwa z Turkami
w uławiezonym morowego powie-
trza znáydnią się niebezpieczeństwie)
Naturá práwi y Analogia rzeczy: złą-
czona z nádprzyrodzonemi Wody żywi-
czney skutkami, we wszelakich, wszel-

kiego rodzaju febrach, czyni nie-pewnym,
że nawet musi być skuteczną: ná złe mo-
rawe powietrze, y iako antidotum po-
przedzające, y iako remedium uleczające.
W tey suppozycyi, czyby trudno było u-
czynić próbę nábydlętach, y inwentarzach,
które rządzami w całej prawie Europie
temi czasó od trzech lat niszczenia y
zdychaia; niewypowiedzianá zład ludzi
ubogich ruiná, y dezolácia. Gdyby pró-
ba udać się mogła; iako iest łatwo doyté
experyencyi, tedy godzienby był ten uczo-
ny y miłosierny Práta; żeby mu niby dru-
giemu Iozefowi, Egiptu Salvatorowi,
złote wystawiono statuy; w tych wszyst-
kich kráicach, gdzie takowa Boska, tak su-
rowo panuje, y ludzi ubogich: do ostatniey
przyprawádza mi: e: y. Poty Author Ho-
lenderfki, następuie Excerpt Książki
Angielskiej.

I N F O R M A C Y A.

o Cnotach wielkich, y znakomitych skutkach Wody żywicznej, w Ame-
ryce zwykłe zażywanej, (Eau de Goudron po Fráncusku rzeczoney)
wzięta y zkompendyowana, z Książki obszerniejszey Angielskiej JE-
RZEGO HERKLEY Biskupa Cloyneskiego, w Dublinie w Irlandyi,
pod Tytułem Siris. Roku 1745. trzecia Elekcyja wydanej.

NA niektórych miejscach w Amery-
ce robią Wodę żywiczną tym spo-
sobem; pułgarca wody zimney
wleciá ná takowąż porczyá żywicy; y
potym mieszaią oboie w naczyniu,
które się potym ma dać ustać, az poki
żywica nie spadnie ná dół naczynia. Za
każdym ulaniem szklenicy tey wody
uklaryfikowanej; trzeba dołać flaszki
nową świeżá y zimną wodą w teyże

famey co ubyło, porcyi, zá każdá rá-
z potrzágiąc flaszá y mieszaiąc is-
dno z drugim, á potym czekaiąc co-
kolwiek, poki się nie ustoi. Y tym spo-
sobem trzeba powtarzać zá każdá
szklenką; którą się pić będzie; poty, po-
ki woda náleżycie przeniknioná nie-
będzie, żywica; co się po zápachu, y po
smaku dostatecznie poznáć może. Ale
że ten sposob robienia spráwue tę
kompo-

Kompōzycyą, w mocy, różnemi stopnia-
mi odmienną; mnie się bardzicy podoba,
ten drugi niżey opisany sposob. Wle-
y cztery pulgarce zimney wody,
ná jedno pulgarca żywicy, mieszay
jedno z drugim tyżką drewnianą albo
kilem płaskim przez 5. lub 6. minut;
zátym naczynie dobrze náležycie zá-
kryte y opatrzone, niech się przez 48,
godzien ustawa, żeby żywica miała
czas, ná spodzie naczynia osieść. Po-
tym nieruszajac bynáymniey naczynia,
á piase y szumowiny zebrawszy, od-
lać; cokolwiek jest klarowney wody
w butelki do zázywania destynowane,
y dobrze czopkami záykajace się; żywi-
ca w naczyniu pozostala; iuz odtąd
traci moc wszelką swoię, co do tego
trunku lekarskiego, ale do inszych zwy-
klych potrzeb; może się ieszcze przy-
dać. Tę proporcycą czynię teráz mo-
cnieyszą; niżem przepisał w pierwszey
edycyi, gdyz przez ustawiczną expe-
ryencyą doszedłem; że mieszajac ją
przez 5. lub 6. minut (byle náležycie
piasa y szumowiny były zbierane,
y woda była klaryfikowana) lepiey
służy y pomaga. Ponieważ w nászych
Koloniach *Angielskich w Ameryce* bę-
dących, zázywają tey zimney Infuzyi;
zá przerwatywę; lub lekarstwo pre-
parujące [w ospie, chciałem y ja pro-
bować tego lekarstwa Cudzoziemskie-
gó nád Ziómkami mémi, kiedy w *An-
glii* gwałtownie szerzyła się ospa; iá-
koż zupełney moiey nádziei korre-
spondowál sukces. nie było bowiem;
ani jedney Osoby z tych co zázywáli

5
tey moiey recepty, któraby albo nieu-
szła zupełnie tey zarazy, albo z nięy nie
wyszła pomyslnie. To osobliwsza, w
jedney Familii było 7. dzieci ospą zará-
zonych, sześcioro szczęśliwie przebyło
chorobę, á siódme ostatnie. zycia po-
strádało, przeto, że tego trunku ztrzy-
mac niemogło. Siła bardzo osob od
tey zarazy przerwowało się używa-
niem tego likworu, siła zaś szczęśliwie
ospę przebyli, náwet y takich siła, kto-
rzy chceg koniecznie nábyc y dyskre-
tnie przebyć ospę, musieli przerwać u-
żywanie tey infuzyi. Obserwowałem
ciekawie, że iá każdy używac może
bez náymnieyszego niebezpieczeństwa;
y iák długo kto chce, y to nie tylko
przed chorobą ale náwet y w samey ko-
żdey chorobie. Sposob używania jest
taki. Trzeba ná czczo wypic jednę
kwartę ráno, á drugą wieczorem, mo-
że iednąk miarę odmieniać, mając
wzgląd ná stan, y ná lata Pacjenta,
byłé iá záwżé náczczo używac y dwa-
ma godzinami przed obiadem, tudzież
we dwie godziny po wieczery; Atoli
(*qualitas y quantitas*) Przymios y mia-
ra może byđ wárywána według zo-
ládka więcey lub mniey mocnego.

Mniey wody, lub woda bardzicy
mieszána, spráwuie likwor mocniey-
szy, przeciwnie; zaś będzie slabszy,
kiedy náleie więcey wody y maney iá
zámiejsza, kolor tego likworu niema
byđ klarownieyszý, od białego winá
fráncuskiego, gdy kto ten likwor piie,
á nie poczuie w nim nieśkiego dymu
żywicznego, łatwo osądzić może, że albo

zła była żywica, albo już zażywana, albo ze Preparacya nienależyta była, lub woda nie dobrze konserwowana. Experyencya samá każdego dostatecznie náuczy w jakiey mierze y jakiey mocy może znieść każdego żołądek: iako y czas do używania náysposobniejszy. Niewidzę jednak żeby w używaniu takiej wody, sam zbytek miał się komu stać niebezpieczny, Konjekturując, że *Remedium* tak skuteczne w ospie, mogłoby być pomocne do naprawienia krwi zalterowanej, zacząłem iey zażywać, do kuracyi wrzodow, y we wszelkich innych affekcyach ciała zewnętrzných: y wszystkie szczęśliwie y pomyślnie, zupełniem uzdrowił. Zachęcony tym sukcessem, odważyłem się porádzić tegoż lekarstwá, we wszelkich chorobach z znaczniejszey krwi korupcyi pochodzących, y uznałem że jest nierównie skuteczniejszy, niż te które zwykły być używane wszelkie inne lekarstwá. Probowátem daley w situ innych chorobach, iako to w exulceracyi wnétrzności, z wielkimi bólami zmieszáney, w káźlu suchym, złączonym z wrzodem w płucach, czego były dowodem expektorácy z ropą zmieszane, w Pleurach, czyli w zápaleniu błonki, w Perypneumonjach, &c. Y doznałem że lekarstwo moje, nád to com się mogł spodziewać, byto dziwnie skuteczne. Dałem preskrypcyá pewney Osobie od kilku lat febrá rozową infestowáney, ażeby tey wody zażywała, kiedy iakie zwykley affekcyi w sobie czuć będzie Symptomata,

iakoż tym sposobem pozbyła się tey cierania pelney affekcyi Rozowey. Nigdym w zyciu, nic takiego nie uznał, coby było żołądkowi ludzkiemu przyzwoitszego nád tę wodę, leczy wszelkie indygestye y niestráwności, y przywraca áppetyt: Ná dychawicę, lub ciężkość oddychania (*Asthmę*) jest niewypowiedzianie skutecznym lekarstwem, komunikuje mią ciepłość, y prędką cyrkulacyá wszystkim ciała ludzkiego: likworóm, bez zbytecznego zápalenia, y tym samym jest skuteczną, nietylko że jest rzecz pektorálná, y Balsamiczna, ale też że jest mocná, názwálenie obstrukcyi w chorobach cachectycznych, y historycznych. Aż jest oraz diuretyczna y umacniająca, przeto: stała się dziwnie pozytecznym lekarstwem ná kamień. Sądzę ją być nie mniej skuteczną w Puchlinie, przynajmniej to upewnić mogę: żem znał Osobę w całym ciełe puchlinę mającą, ktorey prágnienie, uśmierzyło się nátychmiast, skoro zażywać tey wody poczęła. Z tego com wyżej powiedział, pokázuie się iawnie, że używanie tey wody, jest pozyteczne we wszelkich chorobach od inflammacyi zewnętrzney pochodzących. Jest oraz y kordyatem. y *Refrigerativum* y *Fébrifugum* (to jest y ożywia, y ochładzá, y od febry uwalnia.)

Łatwo każdy może osądzić, że *sal volatile*, ktorego infuzya nábywá z żywicy, zawiera w sobie wszelkie tey recepty cnoty, y skutki *J. P. Boyle* záwołany Lekarz w *Anglii* y różni Chymistowic

7
mistwicie od niego poźniejszy, zgadzając się w swoim zdaniu, że *salia fixa*, są poniekąd równe we wszystkich ciastach, ale się to mowić nie może *de salibus volatilibus*, które wcale od siebie się różnią, owoż niemałże łatwiejszego sposobu do separacyi ich, iako ten który się sprawnie przez infuzyę żywicy w zimną wodę, którą y ze smaku y z zapachu pokazuie się bydnia przelnioną; daie oczywisty dowód, że przeymnie w siebie partykułki *volatiles* náyczystsze, y náyżywsze tego wegetalnego Balsamu. W przeszłych częściach żywica, od dawnych Fizyków była sądzoną, skuteczną przeciwko truciznom, wrzodom, ukąszeniu żarliwych bestyi, tudzież pomocną Osobom w suchotach będącym, lub grużoły zaskornie, mającym, tudzież Paralitykom, y Astmatycznym (dychawicznym) Ale Przodkowie nasi nieznalezli iestżecze byli sposobu; uczynić żywicę lekarskim niewinnym, y żołądkowi ludzkiemu przyzwrotnym, przez taką w zimną wodę infuzyę: Robią niektorzy Tyzanny z liściow sosnowych czy iodłowych, które mają Antyskorbutyczną y diuretyczną cnotę; Ale co iest náysubtelniejszego, w soku y treści tych drzew, znayduie się w żywicy. Cnota iey nie tylko się komunikue do ludzi, ale nawet do samych zioł. *J. P. Ewelyn*, w swoim Traktacie o drzewach leśnych z podziwieniem obserwuie, że pośmárowanie żywicą głębu drzewka, czyli stopki ziela, przerwuie zupełnie od koz, y kozłat iadowitego zębu, lubo

inná wszelka materya *viscosa* była by im szkodliwá, Żywicę y Terpetynę w większey lub mniejszey kwocie zbierają ze wszelkich rodzajów drzewá sosnowego y iodłowego, Sol effencyalná tych drzew iest iedną, tak w póspolitey żywicy, iako y w Terpentinie. Żywica, którą tanióść y mnogość zbytnia podała w postpozycyę y lekce wáżenie, z tym wszystkim Balsamem wśmienitym bydnę wydaie, zawierającym w sobie cnoty y skutki wszystkich innych Balsamow, które łatwo komunikue wodzie, á przez wodę ciału ludzkiemu, á to bez żadney przykrości, lub bólu.

Distillacye żywiczne z drzew sosnowych y iodłowych, czynią część nieposlednią, y liczą się między *species*, których używa Náuka Lekarska; á nie tylko dotąd poki wchodzą w preskrypcyę Lekárszow; są zdrowiu ludzkiemu przyteczne. *Plinius* pilże że za dawnych Rzymian, z winá mixture czyniono z smotą y żywicą; á *Jonstan Medyk* (w Polsce mieszkający) *in sua Dendographia* obserwuie, że spacerowanie w lasach sosnowych iest zdrowe, á to dla partykuł balsamicznych, kteremi áerya taka iest náypełnioná. Každemu wiadomo, że wszelkie żywice y Terpetyny, są przyteczne płucóm, iako y ná kamień, y ná wszelkie obstrukcy Experyencya zaś nás uczy, że te wszystkie przymioty znayduią się w wodzie żywicznej; á to bez żadnego niebezpieczeństwa, żeby się miała czy krew zapalić, czy żołądek po alterować.

72
wać. Nąyo obliwicy iednąk sucho-
tnicy y dychawiczni z używania icy,
wielką y prędką doznają folgę. We-
dług zdania *Theophrasia* Żywicę zbie-
rano dawnemi czasy, odrywając skurę
z drzew sosnowych, lub incyzye czy-
niąc w iodłowych y sosnowych drze-
wach. Obywatele Gory *Ida* (prawi)
odrywali korę z pnia Jodłowego, ná
lokciec od ziemi, ze strony ku stońcu
exponowaney. Tenże obserwuje, że z
sosny więkzey, może co rok zbierać
żywicę z mnieyszey co drugi Rok, z ni-
kczemney co trzy lata, y że nád trzy
zbierania więcey dzzewo każde wy-
starczyć nie może. Tenże Autor uwa-
ża, to drzewo nigdy razem nie wydaie
y frukt y żywicę; lecz tamten w mło-
dości tę zas samą w starości sweiey.
73
Woda żywiczna iest pektoralna y re-
staurativa w ostatnim stopniu, y iezeli
własney experyencyi dufać mogą, zá-
wierá w sobie náystymowánłze przy-
mioty wszelkich Balsamow, jako to
Pernańskiego, *Toluńskiego*, *Kapriweń-
skiego*, á nawet y Balsamu *Galaad* rze-
czonogo: mianowicie w dychawicy, w
pleurze, w obstrukcyach, w exulcerá-
cyach wewnętrznych. Dociekłem tak-
że tego; że żywica zmieszana z przá-
snym miodem, iest doświadczonym
lekárstwem ná kaszel. Zwyczajnie
wszelkie Balsamy przeciwnie się bydz
zdają żoładkowi, z tym iednąk zu-
pełnie sympatyzuie Wodá żywiczna
ani nic takiego ná świecie nie widzę:
coby mu było nád nią do fortyfikowa-
nia zdolnieyszego. Głupstwo bezro-

zumnych ludzi, mierzy cenę rzeczy,
ichże rzadkością; lubo widziemy: iż
Opátrznosc Boska nieskończona, tak u-
miarkowála, iż rzeczy náypożyteczniey-
sze, są oráz do znalezienia náylatwiey-
sze. Między Balsamami dla swoich przy-
miotow medykálnych estymowanemi,
Żywica ma miejsce nie posledníe, iest
albowiem Balsamem wysmienitym, sam
icy zápach mocny, pokázuie oczywiscie
że ma *qualitates activas*, á oley icy; po-
kázanie; że do utrzymania tych przy-
miotow iest zdolná, zá grosz będzie
łta żywicy, á Balsam *Judeyski*, choć
się go náwięcey zrodzi, ná samym
mieyscu, płaci się dwa rázy tyle
co srebrá záważy, á do tego náylepszy
Balsam Judeyski zbiera się tylko z sa-
mego pnia, y to ieszcze zwykli go prze-
kupnie falszowác, mieszając go z żywi-
cá y oleiem Terpentynowym, kompa-
rując tedy skutki wody żywicznejey kto-
rych przez moją codzienną doświad-
czyłem experyencyá, ze skutkami, kto-
re zwyczajnie przypisują *Judeyskiemu*,
czy *Galaadskiemu*, czy *de la Mecque* rze-
czonemu (gdyż temi trzema Imionami
tenże Balsam mianowác zwykliśmy)
zupełnie iestem w sobie wyperśwádo-
wany, że ten ostatni Balsam tak kózto-
wny, nic w sobie więcey nie ma, co-
by się nieznáydowáło zupełnie w Wo-
dzie żywicznejey.

Woda żywiczna, ma w sobie przy-
mioty Stomáchalne y Kordyalne *Elixie-
ru Proprietaris*, Essencyi názwaney *de
Scorgion*, y siltu innych *Tinctur* y *Ex-
tractow*, z tą różnicá, że: gdzie, bezpie-
cznicy

czniej sprawuje skutki. Rzecz jest u-
wagi godna, że najlepszą Terpentyną,
lubo w wielkim zostająca kredycie, dla
swoich przymiotow oczyszczających,
przecież, dla swojej konnaaturalney go-
rącości sprawuje inflammacye. Zás *Spi-
ritus acidus* który gorę bierze, w Wo-
dzie żywicznej, czyni ją ochładzającą
w używaniu bezpieczną. Prawda że o-
ley powietrzny Terpentyny jest oszu-
szający, utwierdzający, y dziwnie *An-
codinus*, kiedy ją zewnętrznie przykła-
dają na rany, y wrzody, niemniej jest
zbawienny w oczyszczeniu duktow u-
ryny y w uleczeniu tamicznych wrzo-
dow, átoli, przymiot y własność, kto-
rą ma osłabienia zbytecznego, sprawu-
je, że wzięta wewnątrznie, czasem stá-
je się szkodliwą. Woda zaś żywiczna
nie sprawuje tych złych skutkow. Przy-
mioty restaurujące, pektoralne, y anti-
gysteryczne wszelkich Balsamow ko-
sztowniejszych, znajdują się zupełnie
w wodzie żywicznej. Nieznám za-
dnej na świecie Tyzánny, ktoreyby
ta woda w rożnym sukcesie wystar-
czać nie miała. Nawet zawiera w so-
bie cnoty dystryllacyi *Gayuku*, (ktore
drzewo, naywięcej w sobie zawiera
dobrych przymiotow] ponieważ zá-
grzewá, humory siodzi, sflowem, jest *dia-
phoretica* y dziwnie pomaga w pedo-
grze, w Puchlinie, w fluxach, á nawet
y w chorobach sekretnych. Ani się jest
czemu dziwować, że essencya balsamu
starego drzewá jest skuteczniejszą niż essencya
starego drzewá suchego. Używaznie
wod mineralnych, lubo dziwnie jest zy-

B

9
tom y zofądkowi pożyteczne, átoli
często bywá zawieszone, dla zbyte-
cznego oziębienia, lub zápalenia, kto-
re sprawują, á zaś woda żywiczna, nie-
tylko tych niepomyślych nie sprawuje
skutkow; ale owszem dziwnie pomaga
do uleczenia wzwyż mianowanych af-
fekcyi. Są takie okazy, że *Emetyk* z
nieporównanym dány bywá sukcessem,
átoli obawiać się trzeba, żeby częste
tego Lekarstwa używanie, nieosłabiło
Temperament. Zás operacya letka wo-
dy żywicznej, zdá się byđz przyzwoit-
szą Ekonomii zdrowia ludzkiego, że
wdraza y náprawádza náležycie, dyge-
stye y sekrecye drogami łatwiejszemi
y naturalniejszymi. Widziałem dzieci
ją używające przez 6. całe miesiące,
nieprzerwanie z wielkim sukcessem, y
bez náymniejszey inkonwencji,
z kąd łatwo osądzić, że jest lekusiem-
ką. Experyencya długa y tyśiącznie po-
wtorzona, náuczyła mię dostatecznie,
iż ją mogą sádzic dziwnie dobrą Ty-
zanną zgodną wszelkim czafu porom,
y wszelkiemu ludzi wiekowi. Wszy-
scy Lekarze zgadzają się iż Pedográ, po-
chodzi z ztęy dygestyi; y ztąd sádzą:
że ta choroba nie jest ták trudná do u-
zdrowienia, tylko przeto iż remedia zá-
palające drážnią przyczynę bliską tęy
choroby, á zaś remedia ochładzające,
przyczyniają przyzżynę odległą. ale
wodá żywiczna, lubo jest pełna *Prin-
cipis Activis*, ktore pomagają digestyę
lepiej nád wszystkie inne wiadome
spofoby, y lubo jest zdolna, to do po-
przedzenia, to do umniejszenia tęy af-
fekcyi,

fekcyi, to dając Krwi nowy wigor, to rozpedzając tę affekcyą, átożi z tym wszystkim nie jest tak w sobie zapalająca zeby miała szkodzić podagrykowi w samym akcessie choroby swoiey. Nie jest trudniejszego, y razem uprzykrzeńszego, iako walczyć y wojować z przedsięwziętami zdawną ludzi preiudycyami, przez długie dysputy. A za tym y iazaniechac ie muszę. Niech kto chce, iakie chce, czyni trudności y obiekcye, zamną decydować będzie sam czas, y experyencya. Mogę sumnie niem porwierdzić, iż to lekarstwo: dziewnie jest skuteczne: ná febrę y nietylko bynámniey nieprzyczynia inflammacyi febrowey, ale iá y owszém mityguie, y ugászá, jest razem: y *lenitivum Cordiale* náskuteczniejszy, y nábezpieczniejszy. Apelluję w tey mierze do experyencyi kogożkolwiek, któryby w Paroxyzmie febry miał zażyć tey wody wyleconey. (kiedy woda sama lub infuzya z zioł. roznych, ná kształt *The* używania, żadnego nie przynosi skutku) Zdám się iż enota osobliwszá y podziwienia godná, którą tá woda ma we wszelkich febrách, choćy zadnych inszych nie miała przymiotow, nierównie zbawiennieyszych, powinna byciey ziednać zupełny u Pospolstwa kredyt y estymę. Widziałem ná swoje oczy pácyenta, krwawą chorobą zádawioną y zástarzłą, náwiedzonego, który gdy mu nic niepomogły wszelkie insze remedia, tą się wodą zupełnie wykurował. Recepta ná tę chorobę według mnie náskuteczniejszy, y nay-

prętsza ta test, wziąć Enemę w którąby wchodziła uncya żywicy szarey zwyczajney, rozpuszczoney ná ogniu, we dwu uncyach Oliwy z przydatkiem pułgarca Bullionu.

Z tych wszystkich Osob, ktorým te recepty potádziłem, ani jedney nie było, któraby się nią nie uleczyła.

Nie bardziey ná świecie nie umania żołądka, iako tá woda żywiczna, zkąd łatwo wniesć, że może bydź bardzo pożyteczná Podagrykom y po kilkukrotnych obserwacyach, iestem zupełnie wyperśwadowany, iż to jest najlepsze y náskuteczniejszy Lekarstwo, to do prezerwowania od pedagry, to do umocnienia Náтуры, przeciwko Jey szkodliwym paroxyzmom to do odwrocenia humorow od części ciała szlachetniejszych. *J. P. Sydenham* zawołany Medyk Angielski) w swoim Traktacie o Pedagrze; wyráził, że ktożkolwiek wynálatby Lekarstwo iakie doświadczone, do pomagania digestyi, ten szczególnie chęć się może, że náwięccy przyczynił się do wykorzenienia Podagry, y wszelkich chorob Chronicznych. Niech każdy iák chce examiniue, á przyznać musi, że woda żywiczna sprawnie ten skutek; co y codzienna náuczyła mię experyencya. Przestrzegam iednak, że trzeba w tey mierze zażyć nieco dyskrytney attencyi. Iako to náprzykład, pacyent mający podagrę; w żołądku, niepowinien tę wodę pic zimną ale wolno wyleconą. Moc náwiększá tey wody w usmierzeniu zápalenia krwi, náylepiey się pokázuc, w ku-

ie, w kuracyi Gangreny, z przyczyny wewnętrzney pochodzącey, doszedłem tego experyencyą nád jednym z moich służących. Temu nakazałem pić nieprzerwanie, y rzęsiło wodę żywiczną przez kilka tygodni; a ta-mu zupełnie pomogła. Łatwo miaruję, że gdy zalecam tę wodę ná tyle chorob, będą tacy, ktorzy ztąd zaraz będą konkludować iż w samey rzeczy niepomaga w żadney. Lecz miłość Chrześciańska y kompassya nád ludźmi ubogimi, od Doktorow y Aptek dalekiemi, wymaga ná mnie, abym to doniósł co wiem y mam z doświadczenia; nieuważając bynajmniey czy to będzie wdzięcznie przyjęto. Niech mię ktosiak chce krytyknie, niech mi niekończone z Fyzyki czyni obiekcy, ia ná to bynajmniey niedbam, tylko się experyencyą ná czas odwołać. Konsekwencye choroby opacznie imputowane, cyrkumstancye zle reformowane, lub zataione preokupacye ludzkie, przywiązania do iakiey strony, &c: Prawdzie nieprzyjázne, mogą iá do czasu przytrzymać ná dnie studni, lecz prędzey, lub późniey, wybroje z tryumfem y blaskiem swoim, oświeci oczy tych wszystkich, ktorzy ie dobrowolnie nie zowiąerają.

J. P. Boerhaave (zawołany Medyk Holenderski) rozumie że mogło by bydź z czasem znalezione Lekarstwo doskonałe, ná ten iad y truciznę, ktora krew zaraza w ospie, y doклада, że tak wielki dla plemienia ludzkiego awántaż, powinienby nás

wszystkich zachęcać, do wszelkich wyszukiwania sposobow. Kto skutki przedziwne wody żywicney w zabiczeniu lub w uwolnieniu Osipy pilno zwazy? łatwo się domysli, że jest tym wzwyż mianowanym Lekarstwem.

Sądzą Lekarze: że roża y morowe powietrze nie są między sobą odmienne tylko w stopniu zarazy, ieżeli tak się rzecz ma, ta woda żywiczna byłaby skuteczną przeciwko morowemu powietrzowi, gdyż widziałem że leczy doskonałe ná Rożę. Ponieważ woda żywiczną ma cnotę fortyfikowania zotądka, tudzież oczyszczenia y restaurowania krwi, wszystkie insze wiadome lekarstwa przewyższając, trzeba przyznać, że dziwnie wielkie będzie sprawowała skutki, w tey rozroznoney mnogości chorob, pochodzących od krwi nieczystey; bystrey, y złą digestyą nádpsowanej.

Spiritus Animales formują się ze krwi. Jaka będzie krew, takie będą te *Spiritus*, więcey lub mniej mocne. Ztąd wynika pożyteczność wody żywicney we wszystkich ludziach hypokondrycznych y histerycznych, ktore affekcy z innemi pochodzącemi z indygestyi formują *classim* zupełną chorob *chronicznych* W kráiach naszymi *Angielskich* (toż się może mówić bezpiecznie y o kráiach naszymi *Polskich*) *Szchorbut* może się nazwać chorobą powszechną. Prawie każdy człek jest nim zarązony y mięsza się szchorbut lub więcey lub mniej, we wszystkich chorobach. Co Lekarze *Hiszpańscy y Włofscy*, we

wszystkich generalnie chorobach, znaydują jako Analogią y korelacją do choroby wstydliwej, podobnym sposobem inni Lekarze nie bez racyi mniemają, że skorbut, złą swoją influencyą, komunikuje się wszelkim temperamentom, we wszelkich chorobach. To pewną, że niemamy transpiracyą taką wolną, jako ją mają Ludzie pod aeryą czystą, y w *Clima garracym*, micszkaiacy. Ztąd pochodzi, że te humory: z którychby nas transpiracya miata uwolnić, y ewakuować, w nas tężnieją y zaśmierdzają się Potrawy, które się stają naszym alimentem zwykłym *alcalissem* napełniają *Succus animales*. Ztąd *Humores Corrosivi*, tyle zdrowiu szkodzące. Aeria wilgotną, krew gęstą sprawuie, a zaś aerya siona, krew rozpalą. Y ztąd ci krew extravasowaną, liszacie, wrzody, y wszelkie inne *symptomata* skorbutyczne.

Ciało ludzkie wciąga w siebie wilgoc y sioność aeryi y nią się ze tak rzekę napawa, jako y wszelkim *Atmosphera* exhalacyami, który będąc dla wszystkich żyjących powszechny, każdego w społeczności respirującego, mniemy lub więcey zarąża.

Jest zdanie doskonałych Lekarzow że wszelkie choroby y affekcyę ściągają się y pochodzą z skorbutu, który, przyznać trzeba, że sprawuie, lub nasladuje *Symptomata* roznych innych chorob. Wspomniony *Boerhaave* upewnia, że skorbut rodzi Pleurę, Kolkę nephretyczną, affekcyą w wątrobie y ptucach, gorączki, maligny: febry intermittu-

jące: dissenterye, mdłości, puchliny, konsumpcye, konwulsy, fluxie, y paralizy: słowem mowić się może iż zawiera w sobie początki, y nasienia wszystkich prawie ludzkich chorob.

A ząsym remedium; wszelkie rodzaje skorbutow leczące, ma byđ mianem: za skuteczne we wszelkich innych chorobach. Prawda: że *essencya* żywicy wyciągnioną we wszelkich partykułach balsamicznych przez wolne *dissolvens* zimney wody, nie jest z liczby owych lekarstw prędkich, y gwałtownych, które razem y nierozdzielnie swoje sprawuia skutki, ale też irrituie: często więcey przynoszą uszczerbku niż profitu.

A że jest *alterans* siodkie y pewne, które wskrus przenika całe *systema animale*, otwierą, umacnia, utwierdzą dukty Jego, dopędza *liquidum* w nich się zawierające, insinuje się w najmnieysze arterye, a zątym niemoże tylko powoli, y niby przez różne stopnie z czasem operować gruntownie, kuracyą chorob chroniczny ch. Atoli przynosi prętką folgę w situ okazyách, iakom to doświadczył, na situ ludziach, a nawet y na samym sobie. Widziałem z podziwieniem sita takich Osob, którym gdy zła dygestya sily y moc nadwątlita była, kilku tygodniowe wody żywicznej używanie przywrocilo im zupełny zwykły apetyt: przywrocilo im sily, y wigor tak dalece, że iako inisi się stali. miarkuieć po dobrej cerze. Samą experyencyą powinna determinować iak mocno, y iak sita używać trzeba tey wody.

Co się tycze czasu iak długo iey u-
żywać przynależy, mowić bezpiecznie-
nie mogę: zem nigdy żadnych złych
niewidział skutkow w tych, którzy ią
przez długi czas kontynuowali, owszem
siła pomysłnych w nich upatrywatem ef-
fektow: które iednak prędzey manife-
stować się nie będą, aż po dwóch lub
trzech Miesiącach, używania. J. P. Hojcr
(Lekarz Anglik uczony) uważa, iż zby-
wa nam ná sposobie używania *terpen-
tyny*, y to dokłada; że kto by wynalazł
Sekret, uczynić ią sposobną y zdolną
do używania od Pacjenta, może sobie
obiecować, że nią leczyć będzie Pod-
grę, kamień, katary, puchlinę, szkor-
but, Rumatyfmy, wrzody: y obstrukcyę
wzłeczkie w gruzołach, konkluduje ná-
ostatku wzwyż mianowany Autor, iż
kto by pretendował: żeby *Terpenty-
na* służyła skutecznie do restabilicyi so-
kow yżytek drobnych po blonkach w
ciele ludzkim, ten powinienby ią da-
wać doużywania często, w szczupłey
bardzo porcyi, proporcyą miarkując do
żołądka Pacjenta. A do tego trzeba, aby
ią Pacjent utrzymał czas, iaki, nie-
zbywając nágle iak w purganse gdyż
prawi mocniejszy doles narzyt pretko
przemilają: á do tego głowę urażają.
Ná taki wspomnionego zácneho Au-
thorá dykurs, iá taką wnoszę illacyą,
że infuzya *zywicy* lub *Terpentyny* w
zimney wodzie tym: tak ciekawie szu-
kanym, obdarza nás sekretem, przeto
że nie obciąża się partykułami przy-
grubszemi, któreby mogły żołądkowi
szkodzić, iako y wewnątrznościom y glo-

13
wie, á do tego, że taka infuzya, jest fa-
twa do używania y tak często, y w tej
porcyi *dosis* y w tym stopniu mocy, iá-
ko się každemu staie, przyzwóito Pa-
cyentowi.

Przepomniałem y to dolożyć, że tá
woda żywiczna, jest Arcydoskonále *Pre-
servativum* konserwacyi zębów, y dzia-
łel, kiedy ie nią kto trze y płocze, á
do tego że głos klaryfikuje y umacnia.

Między tylą skutkami zdrowiu po-
żytecznymi które przynosi, żadnego
złego niesprawuie; *to alterans dulce, &
Natura amicum*. Ta była maxymá
dawnych Fizykw, y Lekárczow, żeby
nigdy Pacjentow, y ich choroby nie
drażnić zbytecznie Lekarstwem. Co ie-
żeli tak bydz ma, y czy iestże ná świe-
cie Lekarstwo któreby mniey miedzika,
żo y przewracało, *Ekonomią animalną*
iáko woda żywiczna ktorá, iezli mogę
ná własney zásadzac się experyencyi,
najmniejszego Pacjentom nieprzynosi
złego skutku, byle tak była używana,
iako náleży. Znam w práwdzie pewną
Osobę, ktorá wyprwizy spóry kielich
tey wody żywicznejey przed śniadaniem
uczula ekliwość, nudność, y zwiianie
się ná żołodku, y ztąd wzięła do tey
wody wstręt, y abominacya, lubo do-
tąd dobrze mi służyła była. Atoli u-
pewniam, (byle była tak preparowana,
iáko się wyzey dostátecznie opisalo)
że y tak wiela słoności będzie miała
żeby była skuteczna, y tak mało tłusto-
ści żeby nie była obmierzła; Rozumiem
(to mowiac) o moim własnym spo-
sobie, preparowania tey wody, á nie

Spōsobie zwykłym *Amerykańczykow*, ktorzy ją robią raz, nązbyt mocną, drugi raz zbytnie słabą, bo tak nieuważnie preparowana, luboby swego niestraciła skutku, co do prezerwacyi od ospy, przecież niemogłaby bydz aplikowana należycie, wewszystkich affekcyach w ktorych dociekle, że jest przedziwnie skureczną; y zdrową. Osoby delikatniejsze moglyby tę wodę żywiczną przyjemszą w używaniu uczynić, wlawszy kropetkę essencyi mąszkatolowey do kaźdey szklanki, albo też łyżeczkę winą. Z tey okazy obserwowac mi przychodzi, iż znałem takie Osoby, ktore nie mogąc pić tę wodę ráno dla zbytniey delikatności żołądka używali iey wieczorem, kładąc się spać, bez nąymniejszego wstrętu: Gdy chceż ptokaç tą wodą zewnetrzne affekcy; y przy fomentacyach, możesz ją uczynić nie co mocniejszą przymieszawszy cokolwiek wody gorącey. Co do bydłat y koni, w chorobach ich doznałem nie raz wielkich skutkow tey wody, y sądżę ją bydz pożyteczniejszą niżeli bywá owá substancya gleycista y kleiowata, ktora nązywáią *Zywica Barbadyi* w chorobach niebezpiecznych może iey y siła, y często zażywać, tylo iednak: co żołądek kaźdego znieść może: Lecż w chorobach chronicznych, kwárta ráno, y tyleż wieczor wystarczy. Jezliby zaś tak mocną dosyć zdała się komu przykrá, tedy może przynajmniey pułkwárty zażyć, dzieląc ná cztery rázy. Przyzna kaźdy: że generálnie mowiac: *altera-*

ziva w máłey kwocie, á często używane lepiej się mieszala ze krwią. Remedium tak doświadczone, na tyle roznych chorob, mianowicie przeciwko febrze, przyznać trzeba, że jest dziwnie wszytkiemu Plemieniu Ludzkiemu pożyteczne. Atoli iednak partykulárnie troiakim rodzióm Osob ją záchwálam, y rekommenduię, to jest ludzióm ná morzu przebywájącym, tudzież Damóm, y wszelkiey plci Białogłówkiey, á ná ostatku ludzióm, náukami z wielką aplikacyą y sedentaryą zbyteczną bawiacym się. Zupelnie iestem wyperśwadowany, że woda żywiczna bytaby dziwnie pożyteczną Marynarzóm, baytkóm, flislóm, do szkorbutu y do febry zgnieley, [*febris putrida*] skłonnym, zwłaszcza wielkie zeglugi odprawuiącym. Te choroby ná wodzie zarwane; y w Climach Cudzoziemskich tyśácami nászych ósmierec przypráwili Ziomkow, znaczne używanie wody żywiczney, bytoby ich zupelnie salwowáło. Taż woda nieprzyniosłaby mniey pożytku nászym Damóm, między ktoremi, są godne kompassyi, ktore blade, wyschle, nikczemne, niemoga y rázu iednego ziesć z appetytem, dla ustawicznych indygestyi y waporow. Niemieyszą trzeba mieć kommizeracyą ná Osobami, do náuk się zbyt aplikuiącemi, ktore w ciasnym kacie siedząc; y záwsze nádchylone nád Kńięgami, y záciála posturze będąc, nie dobrą respiracyą aeryą. Ponieważ otwártey aeryi, y agitacyi zabrániaią sobie; śmieie im radżę; y życżę używanie tego lekarstwa, kto-

które im równające się, wyżej miano-
wanym y i na jedno wychodzące przy-
nieście skutki. Zbyteczną którą sam się
bawid zwyktem sedentaryja, niemając
przyniosła zdrowiu memu indystry-
cyą złączoną z różnemi affekcyami, a
miaawicie z kółką żył, niezmierną kto-
ra mi życie nie miłe y uprzykrzone czę-
sto sprawowała a tym bardziey, że in-
dystrycyja ta samą nawet drażniła się,
y irygowała agitacyą; Lecz od tego czą-
sa, iakom używać począł wody żywi-
EXCERPT z Gązety tygodniowej

VIII. Roku: 1747. dnia

Lekarstwo na

Pewny Szlachcic w Dublinie w Mie-
ście Stołecznym Irlandyi mieska-
jący Imieniem *Tomasz Prior*, zebrał
z kilka set różnycy Relacyi o *extraor-*
dynaryjnych y prawie nád przyrodzo-
nym sposobem odprawionych kuracyah
przez używanie Wody żywicznejy Bi-
skupa *Berkley* sprawionych, z tych Re-
ceptę jednę podaliśmy, służącą przeci-
wko zarazie Bydła. Życzymy usilnie,
aby tak *publico* iako też y Gospodarzom
na wsi była pożyteczną, a jest taka.

Włać trzeba bydłu choremu w gar-
dło kwartę wody żywicznejy (ktorą
jednak mocniej preparowaną być
musi, iak zwyczajnie; a to tym sposo-
bem, że każdą miarę, przez 8. lub 10.
minut mieszać albo potrząsać trzeba)
to się czyni pierwszego dnia, co godzi-
ną, albo dwie godziny, kiedy bydłę nie
spi; Drugiego dnia daie się połowę; a trze-
ciego dnia czwarta część tey miary
Toż trzeba kontynuować poty, aż się

czney, lubom nie jest w cale, zupeł-
nie, y radicalnie, od zwykley, y ząda-
wioney affekcyi uwolniony; przecież
tak znaczną czuieć w sobie folgę, iż
przyznać sumnieniem muszę, iż tey
wody używanie, poczytam sobie za
nawiększe Błogosławieństwo P. BOGA
doczesne, y iestem zupełnie w sobie z
konwinkowany, że po Bogu, icy wi-
nien iestem, że dotąd mi iestem zyc
przychodzi. *Cusjvis est errare, nullus,
nisi insipientis in errore perseverare.* Cicer.
Niemieckiey w Hamburgu pod liczbą
14. Stycznia wydany.

Bydłęca zarazę

kuracya skończy; przez ten czas trzeba
bydłę chore w Domu chować, żeby w
cieple zostawało.

Inna kuracya, ktorą Szlachcic pewny
na dwóch krowach doynych probował,
y skutek swoy odebrał; że zupełnie o-
zdrowiały.

Jak prętko krowę zrozumiał bydz
chorą, co miarkował kiedy icy z nozdrzy
kapało, y z oczu ciekło, lub kiedy bie-
gunkę albo na kształt febry czy trzęsie-
nie lub nábrzniętość wymion miała;
to kazał icy dobrze siomą posłać, y cie-
pło przykryć. Potym przez 24. godzin
dawał icy co dwie godziny po kwarcie
ciepley wody żywicznejy, przez dru-
gie 24. godzin co dwie godziny po puł
kwarty; a potym co dwie godziny po
kwaterce, aż bydłę do zdrowia przy-
wroczone było.

Od tego czasu, iak krową tylko, trzy
miarki tey żywicznejy wody wypila,
zaraz trochę siana drobnego iestem pocze-
ła,

za, w puł godziny potym dał iey dwie kwarty Owśiancy wody czyli kleick, co chciwie wypija; gdy tedy iuż lepiej żartá dał iey więcey iak pierwey, aż też ná ostátek gdy do siebie trochę przysza cąte wiadro wypija.

Jak pretko się tey wody żywicznej nápiła, powychodziły ná wymionach krosty y wrzody, więc smoła z sadłem gotował, y zrobił z niey maść, którą te wrzody smárował, poty, aż się zágoity.

Mleko tey krowie záraz wyschło, iak záchorowała, á ta drobina co zniey wydoiono, była zolta, iednak kazał iá z rána y z wieczorá doić áby mleko zárazone wydoić.

(W takim razie niezáfzkodzi w podgardle nád pierśiami fontenellę zrobić, ktorá służy do odchodzenia materyi)

Gdy się iuż tey krowie popráwiło, tedy iey z początku, co 4. á potym co 6. godzin tey wody żywicznej dano, potym przez kilka dni, tylko zrána y wieczorá; á po szesciu dniach od początku choroby, tak się dobrze miała że iá codzien po godzinie ná trawę wypuszczać možono, potym podwie y więcey godzin, iednak nie przy wilgotnych dniach, albo kiedy deszcz padał.

Kiedy krowá, albo inne bydlę choruje, áby drugich nie zarázato, tedy potrzeba, každemu zdrowemu bydlęciu dać dwie skorupki od iaiac wody żywicznej surowey, zmieszáney z ciepłą wodą, á przytym nozdrze y uszy dobrze smolą nátrzyć, co bez wátpienia od zarázy záchowuie, kiedy bydlę srodze záchoruie, tedy nie záfkodzi co godziná, poty pokiey nieozdrowicie, po kwártcie wody żywicznej dáwać.

Preparácyá tey wody żywicznejey.

Bierze się kwartá żywicy którą wlać w garnek polewany; y nálać garniec zimney studzianey wody, á patyczkiem szerokim, czyli lopatką przez kwádrans mieszać, y dobrze záwiązać, żeby przez trzy dni y nocy stało aż się ustoi. Potym olej y szumowiny z góry zebrać, á wodę wlać w flaszę dobrze opátrzone, y zátykajúce się mocno.

Sposob záś do grzánia tey wody iest takowy. Wleie się tyle tey wody żywicznej w garnek, y przytawi się żeby była iak ukrop, áby tę wodę ktorá się ná nią wleie zwolnić mogła. A poniewáz preparácyá tey wody trochę zmuDNA; tedy nie złe, żeby każdy kto bydlę albo krowy chowá; miał takowá wodę iuż ná pogotowiu preparowáná.

Drugi Sekret Doświadczony.

Dla prezerwácyi Bydla rogatego y zarázy ná Wiosnę, y Jesień každá bierze się nízey opisaná preskrypcyá, ná 16. sztuk bydla.

1. Grániec Dziegciu. 8. Sledzi starych.
2. Gárcé Soli. 16. Główek Czofnku.
3. Łyżek piołunu polnego. 8. Jaiac.
- Putgarcá Mąki Zytney.

To wszystko zmieszawszy utłuc subtelno, y gálki z tego porobic, w wielkości Orzecha Włoskiego, y przyfuszywszy trochę každemu bydlęciu, gálkę iedną dać zrána, nimby bydlę iadło, przytym uważać trzeba kiedy się bydlę do gardla kładzie, trzeba głowę mocno przywiązać ku gorze y przez dwie godziny, potym lekarstwie, áni iest áni pić dać, á gdyby też chorobá w bydlętach panowała: to może się choremu drugi dzień dáwać.

Proszę Dobrego Sceptelnika Za Duple grepsika
Wypilika o Kaciej, Zdrwas mania ilect
tae p. Krizty, a g. z. i. a. g. o. p. l. i. n. i. e. t. e. p. k. o. m. i. n. i. s. t. r. a.
ta. K. r. i. z. t. y. k. a. d. o. s. t. a. n. i. e. o. P. a. n. i. e. p. m. e. d. N. y. c. i. s. t. e. n. s.
B. o. k. i. m. w. p. n. i. s. t. y. c. h. m. o. s. t. a. u. i. y. z. a. d. u. p. l. e. z. a.
d. n. e. g. o. r. a. t. u. n. k. a. m. e. m. a. i. g. e. l.

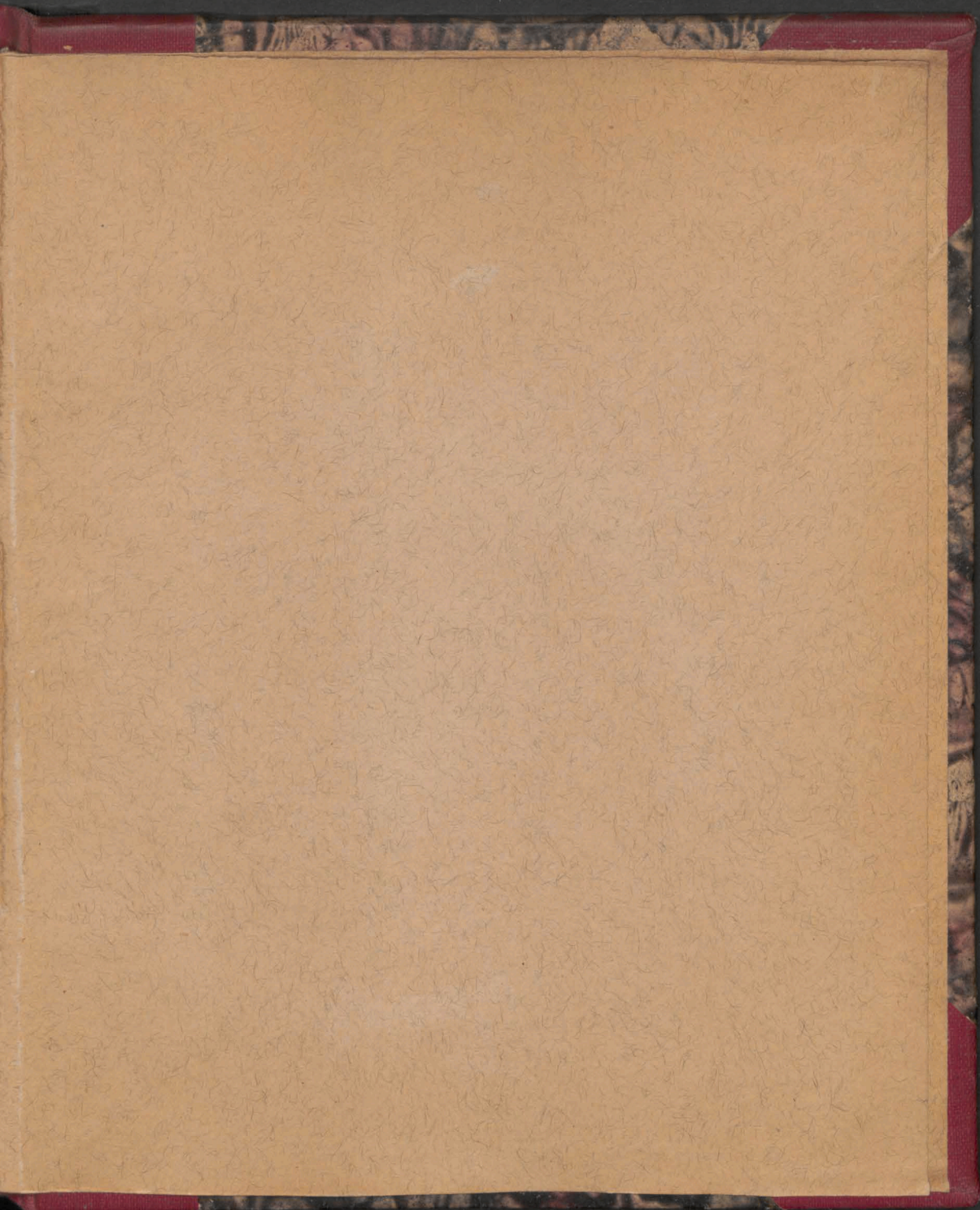
Proszę robienia Ktu od spowalania y innych zarachionych
rob lub grubey aceny ten zas nazywają Oct pterek
Złotdziow Ktary pod czas Wicłkiewo powiedza y Mag
syli tym się przerwowali od zarazy lubo party od za
powiebrzonych braci ze zas potym losliwym wizeru
zostają ten sekret ayiariki zyciem darowani zostali.

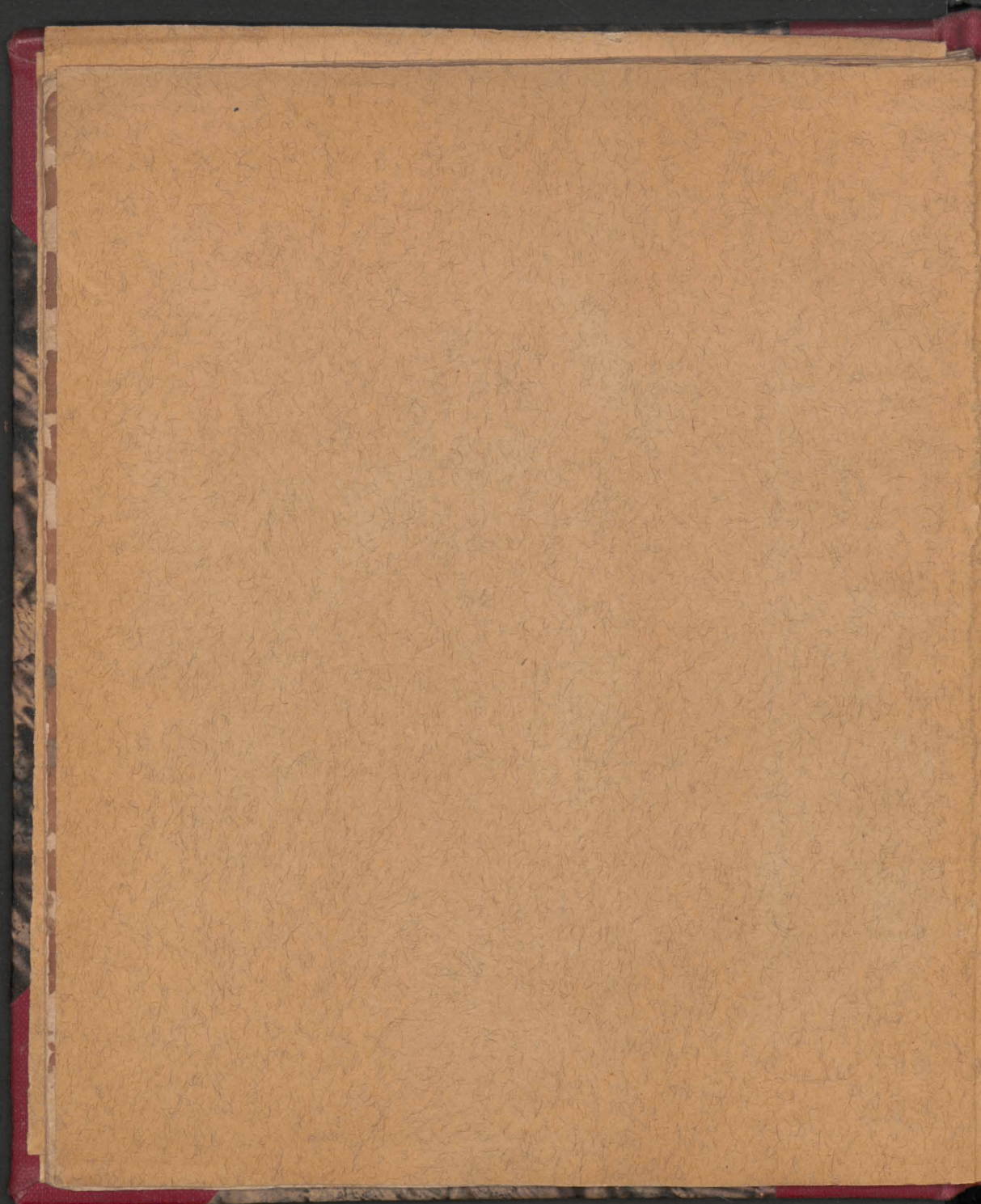
Wzige dwa garce Octu Wmiregi iak mize byc naylepsze
wlozyc do niego dwie glowki Kostku ktaz obrang z lupin
pierwoy potlu potrzebny, pitym goz d. z. i. k. o. w. c. o. p. e. h. u. n. e. y.
iedny Angeliki s. a. p. o. p. o. l. s. k. u. d. z. i. g. g. i. e. k. u. s. p. o. k. r. a. i. a. n. e. y.
na drobny kawatki garce iedny ruty takze pokrasi
ney garce iedny iakowen thuczonego garce iedny y b. i.
garce iedny. To wszystko zmieścić w z. b. i. e. n. i. e. s. t. y.
mccno wystawi na Słońcu na dni kilka lub te w do
bne

rodobne cieplym mierzem trzymac. Potym zamy-
wac tym sposobem to jest nacieraic z rana
lub tez i innego czasu alonig ręk y pulsaty glo-
wy y skronie tak ze y pod nose m o procz
tego potrzeba wtige kilka kropel na igłyk
moze tez przy nacieraniu ręk. przignać
mocio Zapachem iako zuyteczne sąrdogę
wzcharny.

Przetym z...
Amiel...
1787

Biblioteka Jagiellońska

stdr0025724

